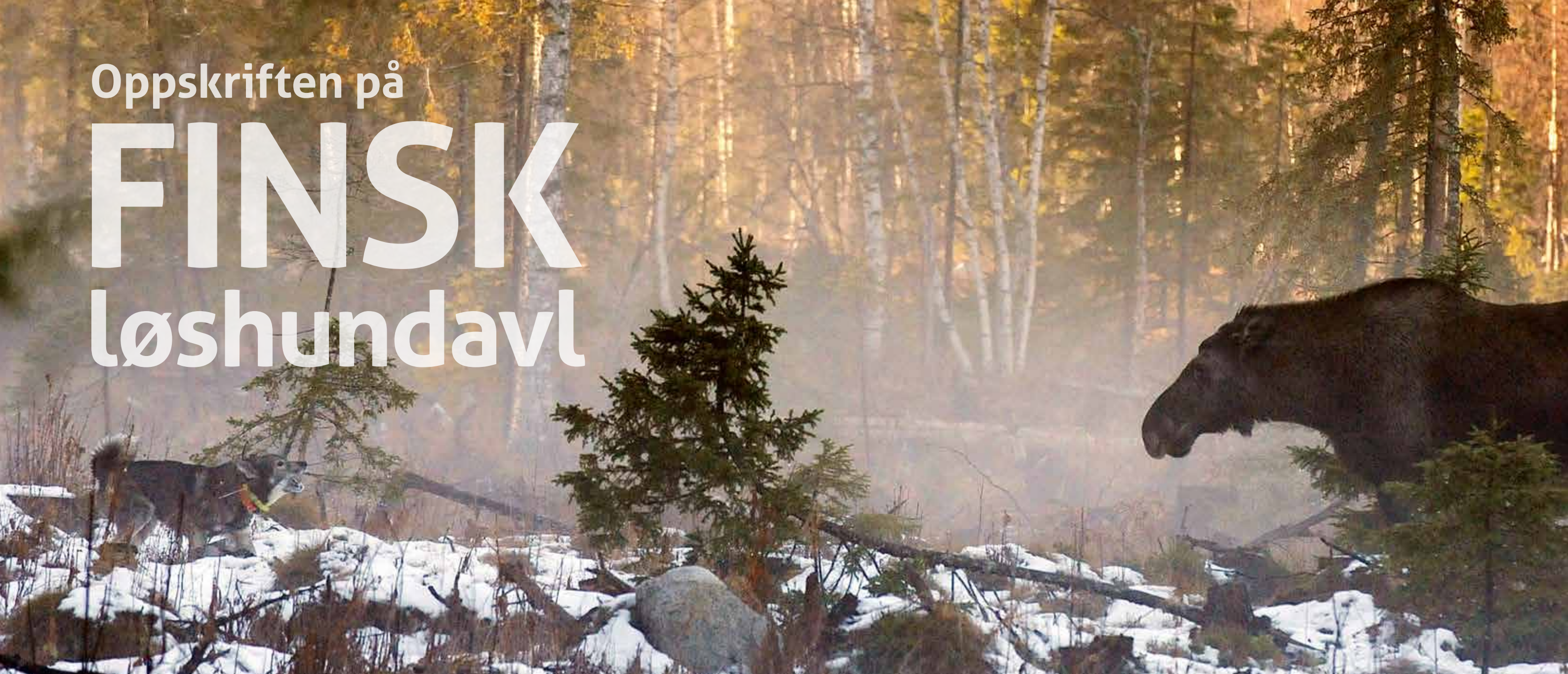

Oppskriften på FINSK løshundavl

Løshundavl handler om å få fram hunder som står i los med elgen. Her er det Högviltets Lucky som loser på elg nær Strömsund i Sverige.

TEKST & FOTO: JON ERLING SKÅTAN

Red.anm. Deler av dette stoffet sto tidligere i bladet Jakt. Men, her er en noen lenger versjon som er så god at vi trykker den i Elghunden. RED

Finland har i mange år dokumentert svært gode resultater på avl av elghunder til løshundjakt. I Elghunden nr. 3- 2014, hadde Jukka Immonen en artikkel om finsk løshundavl som forklarer hvorfor. Artikkelforfatteren besøkt han og noen andre sentrale personer og kenneler hos vår nabo i øst for å studere suksessoppskriften på nært hold. (En litt annen versjon av denne artikkelen sto på trykk i bladet «Jakt, nr.1-2015»)

Esko Nummijärvi

En av de som har satt merker etter seg i avl av Norsk Elghund Grå (gråhund) i Finland er Esko Nummijärvi. Han er også godt kjent i gråhundmiljøet i Norge, bl.a. som dommer på flere utstillinger her. Han er autorisert dommer for flere raser og det sies at han har dømt over 100.000 hunder i ringen! Hvor mange jaktprøver han har dømt, veit han ikke selv, men som overdommer for seks ulike jaktformer, har det blitt svært mange gjennom et langt liv. Han holder ikke elghunder selv lenger, men henger fortsatt med som dommer. For Esko starta det hele i 1973 med en gråhund fra Nickås kennel i Sverige og det har blitt

ca. 20 gråhunder etter det. Ganske snart begynte interessen for avl å melde seg. Under kennelnavnet Kruunupäan fins det over 100 jch fra hans oppdrett. Esko sitt liv har handlet om hunder og han har hatt suksess som oppdretter av gråhund før elghundavlen var satt slik i system som den er nå. En slik person er det definitivt verdt å lytte til.

Esko forteller at han fulgte prinsippet om å holde ei god tispelinje og parre med de beste hannene han kunne finne. De fant han best dokumentert i Sverige og ikke i Norge. I Norge var det ofte blandet bandhund inn i linjene og på den tiden var det ikke mulig å se på

Valpekjøper Roald Nilsen i kennelen Losklungen ser på at oppdretter Aki Oinonen og Jukka Immonen undersøker en Elimon salon valp som skal til Norge.

WINTERPAD

Har du husket vinterdekk?

Winterpad påfører tredeputene og huden en beskyttende barriere.

- Vannavvisende
- Beskyttende
- Beroligende

Forhandles av veterinærer og faghandel.

Sammen med veterinæren - til det beste for dyrene.

www.draddaky.no

stamtavla om hunden var premiært som løshund eller bandhund. - En bandhundpremie har ingen verdi for løshundavlen, slår Esko fast. I Norge er det også så få hunder som stiller på jaktprøve at grunnlaget for systematisk avl er svært tynt. Esko sier at den norske prøvetradisjonen og prøveresultatene er på steinaldernivå. - Det er prøveresultatene som er grunnlaget for avlen, og uten prøver er det ikke mulig å drive målretta avl, påpeker han.

Esko forteller videre at den første uka med en ny valp bygde han tillit og kontakt bl.a. ved å bo med valpen på en madrass på gulvet i en uke. Jakttrening og utvelgelse av potensielle avlstisper startet ved å slippe 6 mnd gamle hunder på ganske ferske elgspor. De hundene som forsvant og ble borte en times tid, var de mest aktuelle emnene å bruke i avl, for det viste at hunden har medfødt jaktlyst på elg. - Detaljene i hvordan de skal jakte og lose på elgen lærer de seg etter hvert, ifølge Esko. - De som ikke viste slik medfødt elginteresse, kunne godt trenes opp til å bli gode jakthunder, men de ble ikke avla på. Det var positivt om de også losa tidlig selvsagt. Men det var lite elg så det kunne være vanskelig å finne ferske nok spor å slippe på og enda vanskeligere å finne elger å lose på, minnes Esko.

På spørsmål om detaljene i jaktprøvereglene er viktige for avlen, svarer Esko kjapt og kategorisk. Før tolken har oversatt spørsmålet ferdig, vifter Esko spørsmålet vekk og rister energisk på hodet. - Det er ikke detaljene rundt jaktprøvene som avgjør, sier han. Det er dokumentasjon av tidlig og mye jaktlyst som er avgjørende for om hunden er aktuell som avlshund. Prøvesystemet er bygd opp så det skal være svært lav terskel for å starte på prøve. Det er grunnpilaren i det finske systemet. Det er enkelt å bli skogsdommer (se egen boks). I nesten alle jaktlag finnes det en eller flere skogsdommere. Dette gir en stor tilgang til skogsdommere og alle kjenner en skogsdommer som kan spørres om å dømme.

Esko framhever dommer- og prøvesystemet som grunnlaget for å få til høy deltagelse på jaktprøve, men også konkurransemomentet på samla prøver er viktig. I Finland konkurrerer de med elghundene slik vi kjenner fra fuglehundmiljøet hos oss. Det er derfor helt vanlig at elghundene har gått 10, 15 eller enda flere prøver. Det siste momentet Esko framhever er at det mange steder er store jaktlag og få elger å jakte på. Skal elghunden bli brukt, er derfor prøver eneste alternativ.

Jukka Immonen

I Norge er nok Jukka mest kjent som eieren av jämthunden Rusmosan Kamu. Denne nå 10 år gamle hunden har over 130 avkom i hjemlandet og over 70% er jaktpremiert. Det er unikt i løshundsammenheng. Kamu er også brukt i Sverige og Norge med samme gode resultat. Også noen av Kamu sine etterkommere har avlet svært bra og slikt blir selvsagt lagt godt merke til blant løshundfolket. I denne sammenheng er det mer interessant at Jukka innehar stor kunnskap om jämt- og gråhunder og er en av arkitektene bak de siste ti-års systematiske finske avl på elghunder. I det svenske bladet «Alt om jakt og våpen» skrev han i 2010 en artikkel som forteller om prinsippene bak den

Norsk elghund grå er blitt forbigått i premiegrad av Jämthund i Finland. Det er nok en vesentlig årsak til jämthundens økende popularitet. Det kan være ett varsel for denne nasjonalrasen vår som løshund.

Avl og jaktprøver

På Wikipedia er ordet «avl» definert som «planmessig ledelse av dyrs formering». Avlsarbeid er å velge ut de beste avlsdyr som foreldre til neste generasjon. Ved at de beste dyrene blir foreldre til neste generasjon, får vi avlsframgang. Det vil si at neste generasjon i gjennomsnitt er bedre enn forrige generasjon. For å få dette til, må hundenes egenskaper måles og det er det som skjer på jaktprøver. Ved å måle mange hunder, får en god statistikk å bygge avlen på. For avlen bygger ikke bare på foreldredyrene, men på dyr som er i nær slekt. At vi har gode jakthunder, avhenger derfor av at ikke bare de som driver avl eller har interesse for jaktprøver får hundene sine bedømt, men at flest mulig hunder som er gode nok, går prøve.

Under: Her har artikkelforfatteren hatt suksess på elgjakt med bruk av Norsk elghund grå som løshund.

Målet for avlen er å få hunder med fart i, slik som ØS Syrran viser fram her.

finske avlen. Det var en oppdatert og oversatt versjon av denne artikkelen som sto på trykk i Elghunden 3-14. Under vårt besøk hos Jukka fikk vi diskutert noe av dette ytterligere.

- Det hele startet med en erkjennelse av at elghundenes overlegent største problem ikke var helseproblemer eller feil eksteriør, men manglende jaktlyst! Avlshundenes jaktlige egenskaper ble derfor logisk nok satt som aller viktigste og overordnede avlsmål, understreker Jukka.

- Om en skal øke en rases jaktlige nivå, er arvelig jaktinteresse nøkkelen, sier han. - Jaktegenskapene måles på jaktprøver og siden unge hunder ikke har rukket å lære seg så mye, er jaktprøveresultater fra når hunden er ung det beste målet vi har på arvelig jaktinteresse. Om det er mange i et kull som tar 1. premier i ung alder, er det bra potensiale for avlshunder i kullet. Når unge hunder har langa ståloser viser det at de er født med de riktige egenskapene. Under arbeidet med BLUP-indekser (se egen ramme) så en at det var ulik arvbarhet for de ulike egenskaper vi bedømmer på prøve. Noen egenskaper er det derfor enklere å forbedre enn andre. Søkets omfang, påhengelighet, lostakt og hørbarhet er egenskaper med relativt høy arvbarhet og kan dermed avles bevisst på. Dessverre fant en liten eller ingen arvbarhet for «los i uttaket» eller «å stille elgen på nytt». Det var svært overraskende! Det er opplagt forskjell mellom individer i forhold til å få elgen til å stå og vi mener at enkelte linjer har disse egenskapene i større grad enn andre. Men basert på data fra jaktprøvene var det ikke mulig å påvise noen arvbarhet. Jeg tror at vi ikke måler denne egenskapen på rette måten og at det derfor ikke kommer fram som arvbart, forklarer Jukka. Så derfor bør det ikke isolert sett

Det finske dommersystemet

Det er et todelt dommersystem med skogsdommer og overdommer. For å få dommerkort som skogsdommer trengs bare en dags teori og tre jaktprøver som aspirant. For å bli overdommer må en ha flere kursdager over to år. For å få starte på utdannelsen som overdommer må en være erfaren skogsdommer og få anbefaling fra lokalklubben. Før en får dommerkortet som overdommer, er det aspiranttid og ei prøve. Det er m.a.o. en ganske høy terskel for å bli overdommer og alle som forsøker, greier det ikke.

På ei vanlig prøve kan i prinsippet en overdommer dømme selv, men det er uvanlig. Det vanlige er at det alltid er to skogsdommere i skogen. Overdommeren trenger altså ikke være med i skogen. Overdommeren tar imot skogsgruppen og de går gjennom hva som har hendt på prøven og setter poeng. Overdommeren er suveren og har siste ordet i poengsettingen om det ikke er enighet. Endelig poengsum settes m.a.o. samme dag som prøven er gått.

legge for stor vekt på resultatet fra disse momentene i avlen, sier Jukka. En oppdaget også at tidlig jaktlyst var sterkt arvbart. - Derfor er det så viktig å starte unghunden på jaktprøve, det fremmer avlen av hunder med arvelig jaktlyst og medfødt evne til å få elgen til å stå. For om elgen ikke står for hunden får den ikke 1. premie resonerer Jukka. Jukka nevner, som Esko, at det er en svært god test på jaktlyst å se på hundens vilje til å følge etter flyktende elg i ung alder. - Avbryter hunden og kommer raskt tilbake, kan en med stor sikkerhet si at hunden ikke har nok medfødt jaktlyst. En god avlshund skal også kunne stå i los hele dagen uten å avbryte, understreker Jukka.

- En ting som vi er bevisste på i Finland, er at det kan være forskjell på en god jakthund og en god avlshund. En god avlshund kan ha et for stort søk, den gir seg «aldri» og den kan være svært vanskelig å kalle inn. Dette er ikke egenskaper som

Esko Nummijärvi med gråhunden Veikulåsens H-N Grace. Grace er valp etter den finskfødte multichampion Lehtikankaan Niki som eies av Leif Skiaker, Veikulåsene kennel. Niki ble lånt tilbake til Finland for avl der. Det kaller vi samarbeid over landegrensene!

En forventningsfull valpekjøper Roald Nilsen med sin nye valp Elimon Salon Leia sammen med oppdretter Aki Oinonen i Elimon salon kennel. Veggene i hundestallen bærer preg av at vi er i finske Karelen.

Jukka Immonen med to av sine jämthunder. Avlsstjerna Rusmosan Kamu og ett av hans norske avkom, Sandungskalvens Saga etter en paring med Bjønnehjellens Lotta.

uten videre gir en effektiv jakt. Men etterkommerne av en slik hund vil som oftest ikke være slik. De fleste vil være passelige jakthunder, men bare en og annen kan få like stor eller større jaktlyst enn sine foreldre, sier Jukka.

- Det er en selvfølge, men arvelig framgang får en bare hver gang det fødes en ny generasjon, påpeker Jukka. Kort generasjonstid er en nøkkelfaktor for å få rask arvelig framgang. Det som gjør dette mulig i Finland er bl.a. systematisk unghundgranskning der en får fram og presenterer utvalgte hanners egenskaper. Det gjør at tispere enkelt kan se hvilke egenskaper potensielle avlshanner har. - Jeg mener at istedenfor å bruke en hann som er prøvd, men gir middelmådige resultater, kan oppdretterne bruke unge hanner med stort potensiale. Det er jo noen få «sikre kort» som vi vet nedarver svært bra, men det er få som er bra nok til at det skal være over 100, eller sågar over 50 avkom etter dem. Da bør heller en ung hanne få muligheten, understreker Jukka. For egen regning kan vi legge til at generasjonstiden i Finland er omtrent halve av hva den er i Norge og for de beste linjene er den nede i 2-3 år. Det vil med andre ord si at om Finland og Norge ellers gjorde alt likt, ville arvelig framgang gå dobbelt så fort i Finland.

Jukka har en sak til han vil nevne: - En må aldri avle på samarbeid, sier han. Selv om en god elghund blir enda bedre om den samarbeider godt med føreren, har samarbeid ikke noe med elghundavl å gjøre. Samarbeid er en treningssak og det er da heller ikke funnet noen arvbarhet for egenskapen «samarbeid» hos løshunder. Om en avler på samarbeid, er det stor risiko for at en avler på hunder med middels jaktlyst.

- Det vi har gjort er strengt tatt bare å bruke velkjente prinsipper fra moderne husdyravl på løshundavlen. Så er det også bygget opp en prøvekultur som er grunnlaget for å kunne bruke disse prinsippene, sier Jukka. - Prøvesystemet og prøvekulturen her er svært ulikt det dere har i Norge og Sverige. I nesten alle jaktlag finnes det minst en dommer og de fleste

De er kloke hundene våre, men å se inn i framtida kan de ikke!

BLUP indekser

BLUP er en forkortelse for Best Linear Unbiased Prediction og indeksen kan kort sies å være et uttrykk for et dyrs avlsverdi for en egenskap. Hovedpoenget med BLUP er å skille det arvelige ut fra miljøfaktorene. Det gjøres ved å regne på hundens egne resultater, samt søsken, foreldre og eventuelt avkom. Husdyravl generelt skjøt voldsom fart når BLUP ble tatt i bruk, og i Finland brukes det med suksess i elghundavlen.

hundeeiere kjenner prøvereglene og prøvevirksomheten. Det er ofte jaktlagets felles anliggende å legge til rette for jaktprøver. De som ikke deltar eller dømmer, ordner det praktiske som mat og varm badstu, sier han. Det kan være over 100 personer med smått og stort på store felles endagsprøver. Oftest er det 10-15 hunder som stiller til start, og det er flere hundre slike prøver hvert år. Totalt var det over 9000 prøvestarter i 2013. (Til sammenligning var det ca 1150 i Norge) Det er felles møte om kvelden der dommere og hundeeiere med familie

Jarmo Kontanen med sin avlstispe Oosa i Onnivaaran kennel.

møtes og diskuterer. Slikt blir det elghundkultur av, understreker Jukka.

- Når det gjelder sykdommer som hofteleddsfeil, albuefeil og øyesykdommer er det ikke noe problem for rasene jämt- og gråhund. Vi overvåker situasjonen og har kontroll på den, avslutter Jukka

Vi kan legge til, at i bunnen for avlen er det utarbeidet et avlsmål for rasene, der bruksegenskapene som jakthund er det altoverskyggende hovedmålet. En viktig detalj er at det er nok med «Good» på utstilling for å kunne bli jaktchampion. Det motiverer hundeeiere til å stile på jaktprøve, selv om hunden mangler litt på eksteriøret, men likevel er rasetypisk. Dette bidrar vesentlig til kunnskapen om de linjene hunden kommer fra og

en del av fundamentet som grunnlag for å regne BLUP-indeks. Kennelklubbens database «Koiranet» og Jämt- og gråhundsklubbens egen hjemmeside med database og datahåndtering må også nevnes som en del av den finske løshundsuksessen. Her kan hvem som helst med noen få tastetrykk få fram oppdatert og detaljert informasjon om enkelthunder, stamtavler, kull, paringer, årskull, hvilke hunder som har gått til premiering i hvilket år osv. osv. Hvilken informasjon en er ute etter, kan brukeren langt på vei selv bestemme. Dette er det viktigste hjelpemiddelet til å finne fram til potensielle avlshunder og avlen blir basert på solide fakta.

Elimon Salon

Det er mange kenneler i Finland som kan skilte med svært høy premiegrad på sine valper. Flere kenneler har kull der en viss andel er premiært alt første høsten og etter hvert hele eller nesten hele kullet. To av kennelene med suksess er Elimon salon og Onnivaaran. Det er henta en del valper eller etterkommer etter valper fra disse kennelene til Norge. Vi hentet valp hos Elimon salon og benyttet anledningen til å spørre oppdretter Aki Oinonen om grunnlaget for suksessen i Finland. Aki er også helt klar på at det er prøvekulturen som

kanskje er det viktigste. Prøver er for mange like viktig eller viktigere enn jakt. Mange hunder kommer på prøve og dermed er det mulig å finne fram til de potensielt beste nedarverne. - Det er sterke personer som har jobbet fram denne kulturen og det grunnlaget vi avler løshunder på i Finland, sier Aki. - Det er dem vi har å takke for de resultatene vi kan vise til i dag. Men han ser også utfordringer som kommer. - Det er nå svært mange gode hunder og spennende paringer. Det blir dermed et stort tilbud av potensielt gode valper. Det nærmer seg nå et punkt hvor det ikke er kjøpere til alle. Så selv med et meget godt hundemateriale, er det svært vanskelig å starte kennel nå, sier han. - Den svake elgstammen mange steder gjør det også vanskelig å øke premiegraden, påpeker han. Og det er også få elger å jakte på mange steder og lite jakt. Når det gjelder egen suksess, sier han at han var heldig som fikk høy kullverdi på sitt første kull i år 2000. Vi tenker at ordet «heldig» kanskje ikke forklarer alt, men lar det ligge. - Det gode l. kullet solgte

Elimon Salon Leia var alt fra tidlig valpestadie prega på lukt av bjørn og leker uanstrengt med bjørnelabben.

Jaktidioter i avelen

Om en tar for seg mange valpekull vil det være en systematisk variasjon i jaktlysta til valpene. Variasjonen vil fordele seg med at noen få vil være de dårligste, mange vil være middels og noen få vil være de beste. Dette kalles «normalfordeling» og er ett kjent fenomen for ulike egenskaper i dyreavlen. Ved å bruke hunder med ekstreme egenskaper i avlen kan en forvente at valpenes jaktlige egenskaper vil variere på ett høyere nivå, enn om en bruker hunder med mer middels egenskaper. Målet med å bruke «jaktidioter» i avlen er at flere hunder har nok jaktlyst til at de kan gjøre nytte for seg på jakt.

så neste kull og sånn har det fortsatt, sier Aki. Nå har kennelen den 6. tispå i denne «arverekka».

Onnivaaran

Jarmo Kontanen eier Onnivaaran kennel og vi reiser innom og tar en prat med han også. På spørsmål om hva som har vært nøkkelen hans for å få en så høy andel valper som jakter,

Løshundavl handler om å få fram hunder som står i los med elgen. Her er det Högviltets Lucky som loser på elg i Rendalen.

er svaret hans enkelt: - Jeg har bruk «jaktidioter» i avlen! Det blir aldri for mye jakt i en avlshund. Hunder som starter tidlig å jakte og som står lenge i los, er «gullklumpene» i et kull med tanke på avl, understreker han. Det er de hundene som har potensiale til å gi gode avkom. Avkomma blir sjelden jaktidioter, men det øker sjansen for at mange i kullet får medfødt jaktlyst, sier han og gjentar dermed Jukka Immonen. Jarmo nevner to av sine avlstisper som i 8 måneders alder sto henholdsvis 15 og 21 timer i los. - Dette viser medfødt jaktlyst og det er det vi er ute etter i løshundavlen, avslutter han.

Takk til Leif Skiaker som var kjentmann, guide og døråpner på rundturen i Finland.

Forts. fra «Lederen har ordet» på side 5

teen vil i god tid før jakta kjøre en grundig opplæring av et par dommere fra hver klubb. Disse skal i neste omgang ta dette videre til sine respektive områdeklubber.

I vinter har jaktprøvereglene for bandhund vært ute på høring. Det er ikke lagt opp til de store endingene, men

en gjennomgang er uansett fornuftig.

Nå nærmer det seg årsmøte og RS-tider og det er mange nye tillitsvalgte som skal ta sin tørn. Jeg håper at arbeidet som blir lagt ned blir verdsatt av alle medlemmene. I tillegg til utstillinger, jaktprøver og sporprøver så arrangeres det mange andre typer akti-

viteter i klubbene. Disse tilbudene kommer ikke av seg selv!

Sett pris på arbeidet som gjøres i områdeklubben og hør av deg dersom du kan tenke deg å bidra med å dra lasset!

Med hilsen
Kjell Arild Haugen